

Legenda

winter

voorjaar

zomer

najaar

insecten

libellen

nachtvlinders

overige soorten

planten

reptielen

spinnen

vlinders

vogels

weekdieren

zoogdieren

nachtvlinders

hotel

kraamkamer

kroeg

evenementtelling

tellingen

tijdstiptelling

weektelling

Inhoudsopgave

Tuinkalender	4
Inleiding	6
Tuintelling	6
Een tuin voor dieren	8

Vogels	10
Vlinders	36
Bijen	50
Van kroeg tot kraamkamer	56
Amfibieën en reptielen	58
Vijverleven	62
Libellen	64
Nachtvlinders	66
Insecten	68
Bodemdieren	70
Spinnen	72
Vleermuizen	74
Zoogdieren	76
Overige dieren	78
Planten	86

Colofon	96
---------	----

Evenementtellingen

Tuinvogeltelling	13
Tuinvlindertelling	45
Bijentelling	53
Van kroeg tot kraamkamer	57
Kikkerdritelling	61
Spinnentelling	73
Vleermuistelling	75
Egeltelling	77
Eindejaarsplantenjacht	89

Tuinkalender

winter JAN-FEB-MRT

TUINVOGELTELLING

LAATSTE WEEKEND VAN JANUARI

PAG. 13

De eerste hommels vliegen al in februari, naarstig op zoek naar nectar. Plant volop vrolijke krokussen voor deze vroegzoemers. Kies een beschutte plek in je tuin en hang daar je (zelfgemaakte) insectenhotel op. Laat je tuin verder lekker met rust. Wie weet ligt er wel een egel te winterslapen in zo'n lekker beschut rommelhoekje!

4

voorjaar APR-MEI-JUN

BIJENTELLING

APRIL

PAG. 53

VAN KROEG TOT KRAAMKAMER

APRIL/MEI

PAG. 57

KIKKERDRILTELLING

APRIL/MEI

PAG. 61

VLEERMUISTELLING

MEI

PAG. 75

Mussen, mezen en merels vliegen af en aan. Eerst met takjes, mos en haar in de snavel, later met de bek vol voedsel. Tussendoor trakteren ze je op hun fraaiste gezang. Vanaf eind april hoor je het ineens: het onmiskenbare gegier van de gierzwaluwen, hoog boven je tuin. Kijk ook regelmatig in je vijver: grote kans dat je eitjes van pad of kikker ziet!

zomer JUL-AUG-SEP

TUINVLINDERTELLING

JULI

PAG. 45

VLEERMUISTELLING

AUGUSTUS

PAG. 75

NACHTVLINDERS

AUGUSTUS

PAG. 67

EGELTELLING

SEPTEMBER

PAG. 77

SPINNENTELLING

SEPTEMBER

PAG. 73

De vlinderstruik bloeit met paarse of witte pluimen. Fraaie magneet voor vlinders én bijen!

Speur ook de plantenstengels rond je vijver af naar huidjes van libellenlarven. Die hebben ze afgestroopt om als volwassen libel verder te gaan.

5

najaar OKT-NOV-DEC

EINDEJAARSPLANTENJACHT

DECEMBER/JANUARI

PAG. 89

Stop nu de krokusbollen in de grond voor een kleurrijke winter-tuin én voor de broodnodige nectar die ze produceren. Bedankt namens alle vroegzoemende hommels en andere insecten! Misschien vind je tijdens het bollen planten wel een eikel. Gaaien zijn nu druk bezig een wintervoorraad aan te leggen. Eekhoorns ook trouwens.

Inleiding

Lekker makkelijk

Met dit Teltuinschrift kun je op eenvoudige wijze bijhouden welke dieren er allemaal in jouw tuin rondlopen, -vliegen, -zwemmen, -fladderen of -kruipen. Ga er lekker voor zitten of loop een rondje door je tuin en noteer de dieren die je ziet. De dieren staan per soortgroep bij elkaar (vlinders, vogels, zoogdieren, insecten) en op alfabetische volgorde. Je ziet dus in één oogopslag waar je een vinkje kunt zetten. Ook als je een balkon hebt, kun je meedoen met tellen!

Dieren herkennen

Om je te helpen de dieren te herkennen, hebben we veel soorten afgebeeld. Helaas pasten ze er niet allemaal in; er moest immers ruimte overblijven voor notities! Als je twijfelt tussen twee soorten – is dit een akker- of een boomhommel? Is dit een kleine watersalamander of een kamsalamander? – maak dan een foto van het dier en kijk op tuintelling.nl of op de websites van de deelnemende organisaties. Daar vind je alle soorten die je tegen kunt komen in je tuin of op je balkon.

6

Doe mee met het grootste tuinonderzoek van Nederland

In dit schrift kun je aangeven welke dieren je gezien hebt, welke planten in bloei staan, hoe het leven in jouw tuin verandert door het jaar heen. Voer je waarnemingen daarna in op tuintelling.nl.

Wat is de Jaarrond Tuintelling?

Dieren in je tuin of op je balkon tellen is heel erg leuk en leerzaam om te doen. Gaandeweg leer je steeds meer diersoorten herkennen. Meedoen is heel gemakkelijk, zeker met dit Tuintelschrift. Door het hele jaar bij te houden wat er sluipt, kruipt, tijlpt, piept, groeit en bloeit in je tuin, en dat door te geven aan de Jaarrond Tuintelling, krijgen we een goed beeld hoe het met de natuur gaat in de Nederlandse tuinen.

Waarom is dieren tellen in je tuin belangrijk?

Al onze tuinen samen beslaan een groot deel van Nederland. Toch weten we nauwelijks wat

er allemaal leeft in die tuinen. Welke soorten vogels, vlinders, zoogdieren, amfibieën en insecten komen erin voor en hoeveel? Met de hulp van tuineigenaren zoals jij kunnen we dit in kaart brengen. Het maakt niet uit welke soorten je telt, of het nu algemene zijn of heel zeldzame: alle soorten tellen mee! Geef al je tellingen daarom door via tuintelling.nl.

Wat en wanneer je telt, bepaal je zelf

Je kunt je bevindingen wekelijks doorgeven, één keer per jaar tijdens een evenementtelling, en alles daartussenin. Je kunt alle diersoorten tellen, of alleen vogels of bijen bijvoorbeeld. Je kunt zelfs planten tellen. Jij bepaalt!

Ik tel eens per week

Bij een weektelling geef je door wat je in je tuin of op je balkon gezien hebt gedurende een week. Dit doe je bij voorkeur wekelijks, maar in ieder geval met enige regelmaat. Deze gegevens vertellen ons iets over de dieren die onze tuinen bezoeken. Onder meer waar welke soorten voorkomen in Nederland en in welk seizoen.

Ik tel op tijd

Bij een tijdstiptelling voer je een korte telling uit van bijvoorbeeld 5, 10 of 15 minuten en geef je de soorten en aantallen door die je gedurende de telling ziet. Dit levert op termijn interessante resultaten op over hoe het met soorten gaat in tuinen.

Ik tel tijdens een evenement

Naast deze twee reguliere tellingen worden er ook meerdere keren per jaar evenementtellingen georganiseerd waarbij een specifieke soort of soortgroep een korte periode voor het voetlicht staat, zoals de jaarlijks terugkerende egeltelling of de spinnentelling. Leuk ook om je soortenkennis op te poetsen.

Samenwerkende organisaties

De Jaarrond Tuintelling is een initiatief van zeventien organisaties; EIS Kenniscentrum Insecten, FLORON, RAVON, Sovon, De Vlinderstichting, Vogelbescherming Nederland en Zoogdiervereniging. We werken daarbij samen met partners zoals KNNV, IVN, Vivara en Dierenbescherming, die het belang van natuurvriendelijke tuinen onderstrepen.

TELLER *Aurelia:*

“DOOR DE TUINTELLING HEB IK ONTDEKT DAT EEN TUIN EEN PRACHTIG KLEIN ECOSYSTEEM KAN ZIJN. DAAROM LAAT IK DE NATUUR WAT MEER HAAR GANG GAAN. WAT VROEGER ‘ONKRUID’ WAS LAAT IK NU DEELS STAAN, WANT JUUST DEZE PLANTEN KUNNEN ERG BELANGRIJK ZIJN VOOR INSECTEN. HET IS MOOI TE ONTDEKKEN DAT ER BIJ BIJNA ELKE PLANT OF BOOM WEL EEN INSECT OF SPIN HOORT. ZO KAN IK NU HET VERBAND LEGGEN TUSSEN DE NACHTVLINDERS DIE IK ZIE EN DE WAARDPLANT DIE IN MIJN TUIN BLIJKT TE GROEIEN!”

- [Tuintelling.nl](https://www.tuintelling.nl)
- [Eis-nederland.nl](https://www.eis-nederland.nl)
- [Floron.nl](https://www.floron.nl)
- [Ravon.nl](https://www.ravon.nl)
- [Sovon.nl](https://www.sovon.nl)
- [Vlinderstichting.nl](https://www.vlinderstichting.nl)
- [Vogelbescherming.nl](https://www.vogelbescherming.nl)
- [Zoogdierveniging.nl](https://www.zoogdierveniging.nl)

HULP BIJ HERKENNEN TUINEN ZITTEN VOL MET LEVEN, VAN HUISMUSSEN TOT BRUINE KIKKERS, VAN GEHAKKELDE AURELIA'S TOT PINKSTERBLOEMEN. HET KAN BEST LASTIG ZIJN OM AL DIE SOORTEN TE HERKENNEN. IN DIT SCHRIFT STAAN AFBEELDINGEN VAN VEEL VERSCHILLENDE DIERSOORTEN. STAAT JOUW SOORT ER NIET BIJ OF WEEET JE HET NIET ZEKER? TUINTELLING.NL HELPT JE BIJ HET OP NAAM BRENGEN VAN ONBEKENDE SOORTEN. JE VINDT ER ZOEKKAARTEN EN JE KUNT HULP INSCHAKELEN VAN ANDERE TELLERS DOOR FOTO'S TE PLAATSEN IN DE ONLINE RUBRIEK 'OVERIGE SOORTEN'.

8

Maak je tuin diervriendelijk

Met de Jaarrond Tuintelling willen we – naast weten welke dieren in onze tuinen leven – ook Nederland een stukje groener maken. Dat doen we onder andere door mensen te stimuleren om van hun tuin een natuurgebiedje te maken: een tuinreservaat.

Wat is een tuinreservaat?

Een tuinreservaat is een paradijsje voor wilde dieren en planten. In dorpen en steden zijn deze natuurtuinen belangrijke leefgebieden voor veel soorten. Voor merels en roodborstjes, voor egels en muizen, voor bijen en vlinders, voor regenwormen en spinnen, voor kikkers en padden. Een natuurvriendelijke tuin biedt ruimte voor al deze soorten. Hoe natuurlijker je tuin, hoe meer soorten erin voorkomen (biodiversiteit).

Hoe maak je een natuurreservaat van je tuin?

Een tuinreservaat hoeft zeker geen rommelige verzamelpark te zijn van allerlei planten die je eigenlijk niet wilt hebben. Ook als je van een strakke tuin houdt, kun je een aantrekkelijke plek creëren voor plant en dier. Welke tuin je ook kiest, deze 10 kenmerken helpen je op weg naar jouw eigen tuinreservaat.

Als je tuin 7 van de 10 kenmerken bezit dan komt hij in aanmerking voor het stempel 'Tuinreservaat'. Aanmelden kan via tuintelling.nl/tuinreservaten.

Jouw tuin telt ook mee!

Zet jouw tuin en zijn bewoners op de kaart en tel mee! Geef je tuin(reservaat) op via tuintelling.nl.

TELLER *Carolien:*

“IK BEN BEWUSTER BEZIG MIJN TUIN
AANTREKKELIJKER TE MAKEN VOOR
PLANT EN DIER, ZO ZIE IK OOK MEER!”

- 1 Een natuurlijke vijver met een geleidelijk aflopende oever.
- 2 Struiken en bomen met vruchten, bessen en noten.
- 3 Zo min mogelijk bestrating (bij voorkeur maximaal 1/3e van de tuin).
- 4 Klimplanten en struiken (liefst met doornen) naast of tegen een gevel.
- 5 Natuurlijke omheining waar dieren (zoals egels) onderdoor kunnen.
- 6 Verschillende soorten planten, afwisselende borders en zowel zon- als schaduwplekken.
- 7 Planten (bij voorkeur inheems) voor rupsen, vlinders en bijen.
- 8 Composthoop.
- 9 Rommelhoekjes en takkenwallen.
- 10 Huisjes voor vogels (nestkastjes), zoogdieren (egelhuis en vleermuiskast) en insecten (insectenhotel).

Tuinvogels

Vogels zijn misschien wel de makkelijkste dieren om te tellen. Ze zijn redelijk groot en komen – het hele jaar door – in vrijwel alle tuinen voor. Een merel struinend door het gras, een koolmees hangend aan een vetbol, een roodborstje turend vanaf een takje: je telt ze gewoon terwijl je lekker binnen op de bank zit.

stadsduif
Columba livia
31-34 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

houtduif
Columba palumbus
40-42 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

Turkse tortel
Streptopelia decaocto
31-33 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

gierzwaluw
Apus apus
16-17 cm
☀️ 🌿

kokmeeuw
Chroicocephalus ridibundus
34-37 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

grote bonte specht
Dendrocopos major
22-23 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

halsbandparkiet
Psittacula krameri
39-43 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

ekster
Pica pica
45 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

gaai
Garrulus glandarius
34 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

kauw
Coloeus monedula
33 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

zwarte kraai
Corvus corone
47 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

pimpelmees
Cyanitis caeruleus
12 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

koolmees
Parus major
15 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

boerenzwaluw
Hirundo rustica
20 cm
☀️ 🌿

huiszwaluw
Delichon urbicum
14 cm
☀️ 🌿

staartmees
Aegithalos caudatus
16 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

tjiftjaf
Phylloscopus collybita
11 cm
☀️ 🌿

zwartkop
Sylvia atricapilla
14 cm
☀️ 🌿 🌳 🍷

boommklever
Sitta europaea

15 cm

boomkruiper
Certhia brachydactyla

12,5 cm

winterkoning
Troglodytes troglodytes

9,5 cm

spreeku
Sturnus vulgaris

22 cm

merel
Turdus merula

25 cm

kramsvogel
Turdus pilaris

26 cm

zanglijster
Turdus philomelos

21 cm

koperwiek
Turdus iliacus

20 cm

roodborst
Erithacus rubecula

13 cm

bonte vliegenvanger
Ficedula hypoleuca

13 cm

zwarte roodstaart
Phoenicurus ochruros

13 cm

heggenmus
Prunella modularis

14 cm

huismus
Passer domesticus

15 cm

ringmus
Passer montanus

14 cm

keep
Fringilla montifringilla

16 cm

vink
Fringilla coelebs

16 cm

appelvink
Coccothraustes coccothraustes

19 cm

groenling
Chloris chloris

15 cm

putter
Carduelis carduelis

14 cm

sijs
Spinus spinus

12 cm

Vogels tellen

winter

DATUM

DATUM

DATUM

DATUM

- appelvink
- boomklever
- boomkruiper
- ekster
- gaai
- groenling
- grote bonte specht
- halsbandparkiet
- heggemus
- houtduif
- huismus
- kauw
- keep
- kokmeeuw
- koolmees
- koperwiek
- kramsvogel
- merel
- putter
- pimpelmees
- ringmus
- roodborst
- spreeuw
- staartmees
- stadsduif
- Turkse tortel
- vink
- wilde eend
- winterkoning
- zanglijster
- zwarte kraai

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

♂ | ♀

12

Ga bij het raam zitten en tel gedurende een half uur de vogels in je tuin of op je balkon. Meer informatie op tuintelling.nl en tuinvogeltelling.nl.

A large grid of small blue dots on a white background, intended for taking notes during the bird count.

DATUM:

- boomklever
- boomkruiper
- ekster
- gaai
- groenling
- grote bonte specht
- halsbandparkiet
- heggemus
- houtduif
- huismus
- kauw
- kokmeeuw
- koolmees
- koperwiek
- kramsvogel
- merel
- pimpelmees
- ringmus
- roodborst
- spreeuw
- staartmees
- stadspan
- Turkse tortel
- vink
- wilde eend
- winterkoning
- zanglijster
- zwarte kraai
-
-
-
-
-
-
-
-

Vlinders

Een van de opvallendste kenmerken van vlinders is hun elegante gefladder. Tussendoor strijken ze neer op een bloem om nectar te drinken en dat is precies het moment om ze te bekijken. Houd je zoekkaart bij de hand, want voor je het weet zijn ze alweer gefladderd.

kleine vos
Aglais urticae
22-25 mm

landkaartje
Araschnia levana
16-21 mm

atalanta
Vanessa atalanta
26-32 mm

dagpauwoog
Aglais io
24-31 mm

distelvlinder
Vanessa cardui
26-30 mm

gehakkelde aurelia
Polygonia c-album
20-26 mm

icarusblauwtje
Polyommatus icarus
15 mm

boomblauwtje
Celastrina argiolus
14 mm

kleine vuurvliinder
Lycaena phlaeas
13 mm

bont zandoogje
Pararge aegeria
19-22 mm

bruin zandoogje
Maniola jurtina
21-28 mm

oranje zandoogje
Pyronia tithonus
16-20 mm

36

Bijen, hommels, zweefvliegen en wespen

1 BIJEN 2 HOMMELS 3 ZWEEFVLIEGEN 4 WESPEN

1 ○

gewone maskerbij
Hylaues communis

4-7 mm

1 ○

vosje
Andrena fulva

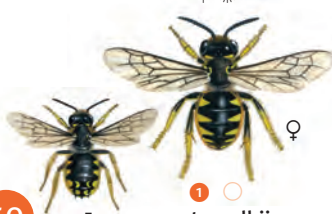
10-14 mm

1 ○

roodgatje
Andrena haemorrhoa

9-11 mm

1 ○

grote wolbij
Anthidium manicatum

14-18 mm

1 ○

gehoorde metselbij
Osmia cornuta

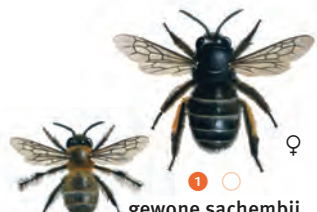
11-15 mm

1 ○

rosse metselbij
Osmia rufa

8-12 mm

1 ○

gewone sachebij
Anthophora plumipes

14-16 mm

1 ○

honingbij
Apis mellifera

11-18 mm

2 ○

tuinhommel
Bombus hortorum

13-23 mm

2 ○

boomhommel
Bombus hypnorum

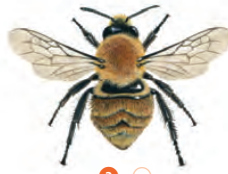
14-22 mm

2 ○

steenhommel
Bombus lapidarius

12-22 mm

2 ○

akkerhommel
Bombus pascuorum

9-18 mm

50

Ambibieën en reptielen

Kikkers en padden verstoppen zich graag in rommelige, donkere hoekjes. Ze hebben water nodig om zich voort te planten, dus als je een vijver hebt in je tuin: super!

Tel naast de volwassen dieren ook het kikkerdril en de paddensnoeren in de vijver. Hagedissen en slangen zie je zelden in tuinen. Maar je weet maar nooit ... Houd dus de rommelhoekjes in de gaten, net als de composthoop: daar kan zomaar een ring-slang haar eieren in afzetten.

○
bastaardkikker
Pelophylax klepton esculentus
tot 11 cm
☿ ☼

○
meerkikker
Pelophylax ridibundus
tot 14 cm
☿ ☼

○
poelkikker
Pelophylax lessonae
4,5-6,5 cm
☿ ☼

58

○
bruine kikker
Rana temporaria
tot 11 cm
☿ ☼

○
gewone pad
Bufo bufo
tot 10 cm
☿

○
rugstreepad
Epidalea calamita
tot 7,5 cm
☿ ☼

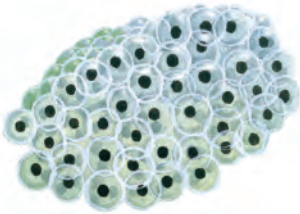
○
kleine watersalamander
Lissotriton vulgaris
tot 11 cm
☿

○
kamsalamander
Triturus cristatus
tot 18 cm
☿

○
alpenwatersalamander
Ichthyosaura alpestris
tot 12 cm
☿

eiklomp

○
groene kikker
kleine eiklomp

○
bruine kikker
grote eiklomp

eisnoer

○
gewone pad
eisnoer vaak om planten heen

○
rugstreepad
eisnoer vaak los op de bodem

los eitje

○
salamanders
vaak in omgevouwen blaadje

○
ringslang

Natrix helvetica
tot 1.20 m

59

GROENE KIKKERS ER ZIJN DRIE SOORTEN GROENE KIKKERS: BASTAARDKIKKER, MEERKIKKER EN POELKIKKER. ZE ZIJN NAUW VERWANT EN VAAK LASTIG VAN ELKAAR TE ONDERSCHIEDEN. KIJK OP RAVON.NL VOOR EEN UITGEBREIDE HERKENNINGSKAART. KOM JE ER NIET UIT, VUL DAN IN: GROENE KIKKER, SOORT ONBEKEND. DAT IS ALTIJD GOED EN WAARDEVOLLE INFORMATIE.

ZIEKE EN DODE DIEREN RAVON HEEFT EEN MELDPUNT DODE DIEREN. ALS TUINTELLER HELP JE ONS ENORM DOOR OOK ZIEKE EN DODE AMFIBIEËN EN REPTIELEN DOOR TE GEVEN. MAIL NAAR ZIEKTES@RAVON.NL EN KIJK OP SOSSALAMANDER.NL

Ambfibiëen en reptielen tellen

voorjaar

Ambfibiëen

- bastaardkikker
- bruine kikker
- gewone pad
- groene kikker, soort onbekend
- meerkikker
- poelkikker
- rugstreppad
-
-

Plonzen tellen

Als je de soorten nog niet zo goed kent, kun je ook het aantal kikkerplonzen in het water tellen.

- bruine kikker
- groene kikker, soort onbekend
-
-

Salamanders tellen

Om salamanders te tellen, is een zaklamp handig. Schijn na zonsondergang in en rondom de vijver en misschien zie je wel een salamander aan de wandel.

- kleine watersalamander
- kamsalamander
- alpenwatersalamander
-
-

Reptielen

- ringslang
- ringslang ei
- ringslang vervelling
-
-

DATUM

DATUM

DATUM

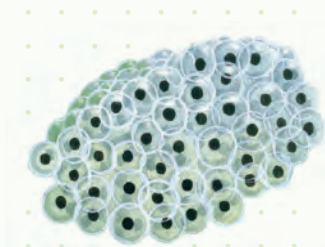
DATUM

60

Notities

Kikkerdriltelling

Heb je kikkers in je tuin? Zoek dan in het voorjaar naar hun eitjes (kikkerdril) in de vijver. Die tellen ook mee! Net als de eitjes van padden (paddensnoeren) en de eitjes van salamanders. Als je die doorgeeft, weten we waar in Nederland kikkers, padden en salamanders zich voortplanten in tuinvijvers. Meer informatie op tuintelling.nl en ravn.nl.

	DATUM:
☐ eiklomp	
☐ groene kikker	
☐ bruine kikker	
☐ eisnoer	
☐ gewone pad	
☐ rugstreppad	
☐ ei	
☐ salamander, soort	
☐ onbekend*	
☐	
☐	

INGEVOERD OP [TUINTELLING.NL](http://Tuintelling.nl)

61

* Als je weet van welke salamander de eieren zijn, voer dan de soort in en het aantal eieren.

TWIJFEL WEET JE NIET WELKE KIKKER JE GEZIEN HEBT OF VAN WELK DIER DE EITJES ZIJN? MAAK EEN FOTO EN VOEG DIE TOE AAN JE WAARNEMING EN/OF MAIL NAAR RAVON.

TIP BIJ AMFIBIEËN EN REPTIELEN IS HET WAARDEVOL OM TE NOTEREN OF JE EEN EI, LARVE, JONG OF VOLWASSEN DIER HEBT GEZIEN, OF EEN VERVELLING (RINGSLANG).

Nachtvlinders

Er zijn heel veel soorten nachtvlinders, sommige zijn overdag actief, voor de meeste moet je wachten tot het donker is. Ze komen wel op licht af, dus op het raam of op een verlichte muur kun je ze zien zitten. Dag- of nachtvlinder? Kijk naar de voelsprietten. Zit daar een soort knopje aan het uiteinde? Dan is het een dagvlinder. Is de voelspriet draadvormig of geveerd? Dan heb je een nachtvlinder te pakken.

grote beer

Arctia caja

45-65 mm

kleine beer

Phragmatobia fuliginosa

30-35 mm

sint-jacobsvlinder

Tyria jacobaeae

32-42 mm

66

witte tijger

Spilosoma lubricipeda

30-42 mm

wapendrager

Phalera bucephala

42-55 mm

groot avondrood

Deilephila elpenor

45-60 mm

kolibrievlinder

Macroglossum stellatarum

40-50 mm

ligusterpijlstaart

Sphinx ligustri

90-120 mm

lindepijlstaart

Mimas tiliae

55-70 mm

Zoogdieren

In en om een natuurlijke tuin kunnen heel wat zoogdieren voorkomen. Egels en muizen, eekhoorns en vleermuizen. Je ziet ze echter niet vaak, want veel zoogdieren zijn nachtdieren en/of behoorlijk schuw. Soms verraden sporen hun aanwezigheid.

bosspitsmuis

Sorex araneus

5,5-8,5 cm

bosmuis

Apodemus sylvaticus

7,5-11 cm

huismuis

Mus musculus

7-10 cm

veldmuis

Microtus arvalis

11 cm

bruine rat

Rattus norvegicus

19-30 cm

haas

Lepus europaeus

50-65 cm

konijn

Oryctolagus cuniculus

35-45 cm

eekhoorn

Sciurus vulgaris

21-25 cm

steenmarter

Martes foina

37-52 cm

Egeltelling

uitwerpselen egel →

egel

Erinaceus europaeus

20-30 cm

Een glanzend zwart drolletje midden op je tuinpad en voilà: noteer 1 egel op je tellijst. Als jij ervoor zorgt dat dit stekelige zoogdiertje onder je poort door kan, vreet hij als dank de slakken uit je tuin op. Smakelijk!

Meer informatie op tuintelling.nl en zoogdiervereniging.nl.

DATUM:

egel

uitwerpselen egel

INGEVOERD OP TUINTELLING.NL

TIP ZET IEDERE AVOND EEN SCHOTELTJE VERS WATER (GEEN MELK, DAT MAAKT ZE ZIEK) OP DE GROND VOOR EGELS EN ANDERE LAAG-BIJ-DE-GRONDSE-DIEREN.

mol

Talpa europaea

11-16 cm

vos

Vulpes vulpes

50-80 cm

huiskat

Felis catus

45-62 cm

Overige dieren tellen

najaar

DATUM

DATUM

DATUM

DATUM

84

12

Notities

85

21

TIP LAAT IN DE HERFST EN DE WINTER UITGEBLOEIDE
PLANTEN ZO VEEL MOGELIJK STAAN. VEEL INSECTEN
GEBRUIKEN DE PLANTEN ALS OVERWINTERINGSPLEK.

Planten

Planten spelen een onmisbare rol voor het dierenleven in je tuin. Denk aan nectar en stuifmeel voor bijen en vlinders, bessen voor vogels, een haag als natuurlijke toegangsweg voor egels, klimplanten en doornige planten die goede schuilplekken vormen voor vogels. Daarnaast is het de kunst om van het vroege voorjaar tot het late najaar bloeiende planten in je tuin te hebben, zodat er zo lang mogelijk nectar en stuifmeel te vinden is. Kijk welke planten er in je tuin staan, staan ze in bloei, zijn ze al uitgebloeid, zijn er vruchten? Welke dieren komen erop af?

1 KLIMPLANT 2 STRUIK 3 NECTARPLANT

4 HAAG 5 BOOM

1 0
kamperfoelie
Lonicera sp.

nectar, vooral voor nachtvlinders

1 0
klimop
Hedera sp.

nectar en bessen, beschutting, wintergroen

2 0
braam
Rubus fruticosus

stuifmeel en vruchten

2 0
gele kornoelje
Cornus mas

stuifmeel en vruchten

2 0
hondsroos
Rosa Canina

stuifmeel en vruchten

2 0
vlinderstruik
Buddleia davidii

nectar

Planten tellen

najaar

Welke planten staan er in de tuin? En wat staat er in bloei? Welke dieren zie je bij de planten?

DATUM
BLOEI

DATUM
UITGEBLOEID

NOTITIES

94

Notities

Bessen

EEN BOOM OF STRUIK IN JE TUIN IS PRACHTIG OM TE ZIEN EN IDEAAL VOOR VOGELS. ZE KUNNEN ER IN SCHUILEN, BROEDEN EN VOEDSEL VINDEN. DE MEESTE BOMEN EN STRUIKEN PLANT JE ALS ZE IN RUST ZIJN, IN DE WINTER DUS. KIES VOOR STRUIKEN MET BESSEN, DAAR ZIJN VOGELS DOL OP. ENKELE VOORBEELDEN ZIJN MEIDOORN, ROZENBOTTEL EN KLIMOP. OP BOMEN ALS WILG EN LINDE KOMEN TIJDENS DE BLOEI VEEL BIJEN EN HOMMELS AF.

Eerste bloei

klimop

DATUM:

INGEVOERD OP TUINTELLING.NL

Laatbloeiër

KLIMOP BLOEIT ALS EEN VAN DE WEINIGE TUINPLANTEN PAS LAAT IN HET JAAR. VEEL BIJEN EN ZWEEFVLIEGEN PROFITEREN DAARVAN. WACHT DAAROM MET SNOEIEN TOT HET VOORJAAR!

95

Colofon

CHRIS SHIELDS is een bekroond kunstenaar en natuurillustrator. Hij wordt beschouwd als een van 's werelds toonaangevende natuurhistorische illustratoren. Naast vele schilderijen en muurschilderingen, maakte hij ruim 30.000 natuur-illustraties voor meer dan 300 boeken en tijdschriften. Zijn schilderijen staan wereldwijd tentoongesteld en sieren menig openbare en particuliere collectie. Als fervent natuuronderzoeker heeft Chris een bijzondere interesse in motten en vlinders. Hij neemt er altijd een op in zijn schilderijen, hoewel ze soms erg moeilijk te vinden zijn!

SAMENSTELLING KNNV Uitgeverij

ILLUSTRATIES Chris Shields – illustratedwildlife.com

MET TEKSTEN VAN Maureen Kemperink en Jaarrond Tuintelling

REDACTIE Maureen Kemperink – MK teksten

VORMGEVING EN OMSLAG Elske Verharen – Studio Oxédio

IN SAMENWERKING MET Jaarrond Tuintelling – tuintelling.nl

jaarrond
tuintelling

tuin
reservaten
onderdeel van jaarrond tuintelling

Met inhoudelijke bijdragen van Jaarrond Tuintelling, De Vlinderstichting, Vogelbescherming Nederland, EIS Kenniscentrum Insecten, Zoogdiervereniging, FLORON, RAVON en Sovon Vogelonderzoek Nederland.

© 2019, KNNV Uitgeverij

1e druk

ISBN 978 90 5011 716 6

NUR 410

knnvuitgeverij.nl

NATUUR ONTDEKKEN EN BELEVEN

KNNV Uitgeverij is de uitgever van informatieve boeken over natuur & duurzaamheid. Je vindt bij ons inspirerende boeken op het gebied van Groene Lifestyle, Kind & Natuur, Wildlife & Reizen, Filosofie & Wetenschap. Daarmee geeft de uitgeverij waardevolle kennis door aan een breed publiek. Zo dragen we bij aan de bescherming van de Nederlandse natuur en aan het plezier dat je eraan beleeft.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without the written permission from the publisher.

Vogels tellen

najaar

- appelvink
- boerenzwaluw
- boomklever
- boomkruiper
- ekster
- gaai
- groenling
- grote bonte specht
- halsbandparkiet
- heggemus
- houtduif
- huismus
- kauw
- keep
- kokmeeuw
- koolmees
- koperwiek
- kramsvogel
- merel
- putter
- pimpelmees
- ringmus
- roodborst
- spreeuw
- staartmees
- stadsduif
- Turkse tortel
- vink
- wilde eend
- winterkoning
- zanglijster
- zwarte kraai
- zwarte roodstaart

DATUM	DATUM	DATUM	DATUM
30/9	7/10	14/10	21/10
♂ ♀	♂ ♀	♂ ♀	♂ ♀
♂ ♀	♂ ♀	♂ ♀	♂ ♀
♂ ♀	♂ ♀	♂ ♀	♂ ♀

Notities

pestvogel

grote barmsijs

Vogel trek

Een aantal trekvogels komen in het najaar naar Nederland. Je kunt ze in de winter in je tuin tegenkomen.

DATUM:

- grote barmsijs*
- keep
- koperwiek
- kramsvogel
- pestvogel*
- sijs
- zwartkop

INGEVOERD OP TUINTELLING.NL

* Grote barmsijs en pestvogel zijn schaars, maar misschien heb je geluk en bezoeken ze jouw tuin!

- 7/10 grote bonte specht voor het huis voor opgehangen
- 16/10 steeds meer vogels ontdekt het voer de mussen zijn er weer
- 20/10 specht komt eten
- 23/10 twee boomkruipers in de appelboom vinken!

30

31

